

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Шинкарук В. Д.

« 15 » 06 2020 р.

**ПРОГРАМА
ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ**

**для студентів денної форми здобуття освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Київ-2020

Екзаменаційний білет складається з 2 питань, на які необхідно дати розгорнуту відповідь та 10 тестових завдань з навчальних дисциплін, що є освітніми компонентами ОПП 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». За характером формування відповідей використовуються завдання відкритої та закритої форми. Завдання закритої форми представлені запитаннями, що потребують обрання однієї або кількох відповідей із запропонованого набору варіантів, вибору відповідності або їхньої послідовності. Відкритими є запитання, в яких необхідно коротко відповісти на поставлені питання (одним словом чи словосполученням).

ПЕРЕЛІК ДИСЦИПЛІН, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН

I. Історія міжнародних відносин

1. Віденський конгрес 1814–1815 рр. Принцип легітимізму та «європейський концерт».
2. Другий Паризький договір 1815 р. Заснування, характер та цілі «Священного союзу».
3. Епоха конгресів: «Священний союз» і боротьба народів Європи за самовизначення (1818–1822 рр). «Система Меттерніха».
4. Крах іспанської колоніальної системи та поява латиноамериканської державності. Набуття суверенітету Бразилією.
5. Доутрина Монро та ідеологія панамериканізму. Зовнішня експансія США до середини ХІХ ст.
6. Зовнішньополітичні пріоритети великих країн в 1820–1840-і рр.
7. Витоки, зміст та головні аспекти «Східного питання». Британська доктрина статус-кво і позиція країн пентархії.
8. Грецька революція 1821–1829 рр. і ставлення до неї великих держав.
9. Російсько-турецька війна 1828–1829 рр. та її міжнародні наслідки.
10. «Липнева монархія» у Франції та «європейський концерт». Зовнішня і колоніальна політика Луї Філіпа Орлеанського.
11. Європейські революції початку 30-х рр. ХІХ ст. і великі держави. Урегулювання бельгійської проблеми.
12. Польські повстання 1830-1831 і 1863-1864 рр. і європейська дипломатія.
13. Східна криза 1831–1833 рр. та її вплив на міжнародні відносини в Європі.
14. «Священний союз» проти ліберального альянсу у середині 1830-х рр. Проголошення нейтралітету Швеції.
15. Кавказька війна та англо-російське протистояння у Східному питанні у другій половині 1830-х рр.
16. Турецько-єгипетський конфлікт 1839–1841 рр. Конвенції про Протоки.
17. Росія і англо-афганські війни ХІХ ст.
18. Рейнська криза і міжнародні відносини в Європі 1840-х рр.
19. Революції 1848-1849 рр. і криза Віденської системи.

20. Італійське та німецьке питання в революціях 1848–1849 рр. Шлезвіг-Гольштинський конфлікт та його урегулювання.
21. Загострення російсько-французьких та російсько-турецьких відносин у кінці 1840-х – на початку 1850-х рр. Суперечка про Святі місця.
22. Кримська війна 1853 (1854) – 1856 рр.: причини, перебіг та наслідки.
23. Паризький (Кримський) порядок у міжнародних відносинах 1856–1871 рр.
24. Перехід Англії на позицію «блискучої ізоляції». Реформа Британської імперії.
25. Національні інтереси та зовнішня політика Росії після Кримської війни. Російсько-французькі відносини у 1856-1871 рр.
26. Зовнішня політика та колоніальна експансія Наполеона III. Люксембурзький компроміс.
27. Рух за унію та утворення єдиної румунської держави.
28. Черногорське питання і Балканський союз 1866-1868 рр.
29. Об'єднання Італії: головні етапи та міжнародний контекст.
30. Боротьба Австрії та Пруссії за гегемонію у німецькому союзі у 1850–1860-ті рр. Ідея «третьої Німеччини».
31. Франко-пруська війна 1870–1871 рр. та завершення об'єднання Німеччини.
32. Східна криза 1875–1878 рр. Берлінський конгрес.
33. «Великі ідеї» на Балканах. Урегулювання болгарського та критського питань у 1880–1890-ті рр.
34. Франкфуртсько-Берлінський порядок та зовнішня політика Бісмарка у 1870–1880-ті рр.
35. Утворення Троїстого союзу і російсько-французьке зближення наприкінці 1880-х – у 1890-ті рр.
36. Зовнішньополітичні орієнтири Вільгельма II: від «нового курсу» до «світової політики». Загострення німецько-англійських протиріч у кінці XIX – на початку XX ст.
37. Розширення Британської імперії в останній третині XIX ст.
38. Відродження Французької колоніальної імперії в останній третині XIX ст.
39. Завершення колоніального поділу світу в останній третині XIX ст. Берлінська конференція 1884–1885 рр. та розмежування в Африці.
40. «Велика гра»: територіальна та економічна експансія Російської та Британської імперій у Центральній Азії (друга половина XIX – початок XX ст.).
41. Громадянська війна 1861–1865 рр. у США та ставлення до неї європейських держав. Вашингтонський договір 1871 р.
42. Тихоокеанські війни й панамериканський рух у 60-90-ті рр. XIX ст.
43. Зовнішньополітичні пріоритети США в останній третині XIX ст. Доктрина Олні.
44. Іспано-американська війна 1898 р. та її наслідки. Поправка Платта.
45. Англо-бурська війна 1899–1902 рр. Вихід Великої Британії зі стану «блискучої ізоляції».
46. Політика панамериканізму на початку XX ст.: від доктрини «великого кийка» до «дипломатії долара».
47. Оформлення ідейно-теоретичних засад китайської дипломатії.

Політика самоізоляції Цинської імперії.

48. «Відкриття» Китаю зовнішньому світу у першій половині XIX ст. «Опіумні» війни.

49. Економічне поневолення Китаю та його поділ на сфери впливу в останній третині XIX ст. Доктрина Хея.

50. Китай у міжнародних відносинах початку XX століття.

51. Самоізоляція Японії в XVII – першій половині XIX ст. та її «відкриття» зовнішньому світові.

52. «Революція (реставрація) Мейдзі» та зовнішня політика Японії у другій половині XIX ст.

53. Корея у міжнародних протиріччях кінця XIX ст. Японо-китайська війна 1894 –1895 рр.

54. Загострення далекосхідної проблеми у кінці XIX – на початку XX ст.

55. Російсько-японська війна 1904–1905 рр.: причини, перебіг, міжнародні наслідки.

56. Дипломатія Центральної Ради. Брестський мир.

57. Зовнішня політика Української Держави доби Гетьманату.

58. Дипломатична діяльність Директорії УНР. Варшавський договір 1920 року.

59. Дипломатія Б. Хмельницького періоду Визвольної війни 1648–1657 років.

60. Переяславська угода та Березневі статті, їх історичний аналіз.

Список рекомендованої літератури

1. Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи: навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2017. 274 с.
2. Брусиловська О. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. –сер. XVII ст. н.е.) : навч.-метод. посіб. для студентів ОНУ ім. І. І. Мечникова /О. І. Брусиловська, І. М. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. – 188 с
3. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. – К.: Основи, 1995. – 903 с
4. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. /Т. Григор'єва. – Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. – 177 с.
5. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу. – К.: Проза, 2005. – 560 с
6. Зінченко А. Л. Історія дипломатії : навч. посіб. / А. Л. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 433 с
7. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). - К.: «Либідь», 2010. – 520 с.
8. Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 632 с.

9. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ – початок ХХІ ст.: Навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. – К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.
10. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 139 с
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.
12. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 2001. – 622 с.
13. Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. – 140 с
14. Марущак М. Й. Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі : [навч. посіб.] / М. Й. Марущак. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 368 с.
15. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 192 с.
16. Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст. : (історико-політ. есе) : [в 2 ч.] / Е. М. Кучменко, Б. А. Кучменко. – К. : [ІПК ДСЗУ], 2007. – Ч. 1. – 369 с. ; Ч. 2. – 386 с.
17. Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Матлай Л.С. Історія міжнародних відносин (1914–2015): навчальний посібник для студентів ВНЗ Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2016.– 140 с.
18. Турчин, Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.) [Текст] : навчальний посібник / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 138 с.
19. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. – К.: Персонал, 2009. – 224 с.
20. Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945рр.: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 232 с

II. Історія дипломатії

1. Дипломатія Англійської буржуазної революції.
2. Геополітичні передумови війни за іспанську спадщину.
3. Загальна характеристика дипломатії та дипломатичної європейських держав ХУІ – середини ХУІІ ст.
4. Тридцятирічна війна і Вестфальський мир.
5. Історичне значення утворення Тридцятирічна війна і Вестфальський мир.
6. Вестфальської системи міжнародних відносин і її наслідки.

7. Дипломатичні стосунки в Європі й світі до Великої Французької буржуазної революції.
8. Дипломатія американської буржуазної революції.
9. Велика Французька буржуазна революція і європейська та світова дипломатія.
10. Віденський конгрес та європейська й світова дипломатія.
11. Дайте характеристику розвитку міжнародних відносин та дипломатичних стосунків другої половини XV – XVI ст.
12. Проблеми міжнародних відносин і дипломатичних стосунків у працях Ніколо Макіавеллі.
13. Початок і організація консульської служби італійських міст-держав.
14. Особливості Венеціанської дипломатії.
15. Перші міжнародні конгреси, започаткування науки міжнародного права.
16. Дайте характеристику поняття «Державного інтересу» як принципа політики.
17. Опишіть органи зовнішніх зносин та дипломатії XVII – XVIII ст. Особливості дипломатичної служби у цей період.
18. Дипломатія Франції XVI ст.
19. Англійська дипломатія XVI ст.
20. Інформаційний чинник зовнішньої політики та дипломатії Рішельє.

Список рекомендованої літератури

1. Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи: навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2017. 274 с.
2. Брусиловська О. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. – сер. XVII ст. н.е.) : навч.-метод. посіб. для студентів ОНУ ім. І. І. Мечникова / О. І. Брусиловська, І. М. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. – 188 с
3. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. – К.: Основи, 1995. – 903 с
4. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. /Т. Григор'єва. – Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. – 177 с.
5. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу. – К.: Проза, 2005. – 560 с
6. Зінченко А. Л. Історія дипломатії : навч. посіб. / А. Л. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 433 с
7. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). - К.: «Либідь», 2010. – 520 с.
8. Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 632 с.
9. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. XX – початок XXI ст.: Навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. – К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.

10. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 139 с
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.
12. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. – К.: Либідь, 2001. – 622 с.
13. Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. – 140 с
14. Марущак М. Й. Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі : [навч. посіб.] / М. Й. Марущак. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 368 с.
15. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 192 с.
16. Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст. : (історико-політ. есе) : [в 2 ч.] / Е. М. Кучменко, Б. А. Кучменко. – К. : [ІПК ДСЗУ], 2007. – Ч. 1. – 369 с. ; Ч. 2. – 386 с.
17. Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Матлай Л.С. Історія міжнародних відносин (1914–2015): навчальний посібник для студентів ВНЗ Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2016.– 140 с.
18. Турчин, Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.) [Текст] : навчальний посібник / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. – 138 с.
19. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. – К.: Персонал, 2009. – 224 с.
20. Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945рр.: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 232 с

III. «Міжнародні відносини та світова політика»

1. Паризька конференція та укладення мирних договорів з союзниками Німеччини. Територіальні зміни в Європі внаслідок завершення Другої світової війни.
2. Передумови, основні чинники та ключові характеристики Холодної війни. Роль ядерного арсеналу СРСР та США у блоковому протистоянні
3. Встановлення комуністичних режимів у країнах Центрально-Східної Європи. Утворення Інформбюро та РЕВ.
4. Основні етапи налагодження військово-політичного співробітництва країн Західної Європи та Північної Америки. Створення Західного Союзу і НАТО.
5. Зовнішньополітичний курс Президентів США Г. Трумена та Д. Ейзенхауера.

6. Розділ Британської Палестини та початок арабо-ізраїльського протистояння.
7. Розділ Британської Індії на Індію та Пакистан. Причини та перебіг Кашмірського конфлікту.
8. Німецька проблема у міжнародних відносинах другої половини 1940-х - 1960-х рр. Берлінські кризи 1948-49 і 1961 р.
9. Зовнішньополітичний курс Президентів США Д. Кеннеді та Л. Джонсона.
10. Радянсько-американські відносини у 1950-х – 1960-х роках. Гонка озброєнь і космічна гонка.
11. Формування головних інститутів європейської інтеграції у 1950–1960 рр.
12. Деколонізація та її наслідки для системи міжнародних відносин.
13. В'єтнамська війна 1964-1973 років та її наслідки для міжнародних відносин.
14. Зовнішньополітичний курс СРСР при Леоніді Брежнєві. Доктрина Брежнєва та її застосування у Чехословаччині 1968 року та інших країнах соціалістичного табору.
15. «Нова холодна війна» (перша половина 1980-х років).
16. Угоди між США та СРСР з роззброєння (ОСВ, РСМД, СНО-1)
17. Демонтаж комуністичних систем у країнах Центрально-Східної Європи. Ліквідація РЕВ і ОВД.
18. Роль терористичних актів 11 вересня 2001 р. у трансформації зовнішньополітичного курсу США. Операції США в Афганістані та Іраку.
19. Утворення Європейського Союзу у 1993 р. та еволюція його ключових інститутів.
20. Міжнародні аспекти Арабської весни. Інтернаціоналізація конфліктів у Сирії та Лівії.

Список рекомендованої літератури

1. Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів. / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко – К.: Ліра, 2007. – 366с.
2. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навчальний посібник / за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. – К.: Знання, 2010. – 463 с.
3. Міжнародні відносини та зовнішня політика: 1980–2000 роки: підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський. [та ін.]. – К.: Либідь, 2001. – 621 с.
4. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / В. А. Манжола, В. Ю. Крушинський, С. П. Галака та ін. – К. : Знання, 2014. – 662 с.
5. Міжнародні системи і глобальний розвиток / Кер. авт. колективу О. А. Коппель. – Київ, 2008. – 606 с.
6. Brown C. Understanding International Relations. – New York, 2005. – 313 p.
7. International Relations: The Key Concepts / Martin Griffiths, Terry O'Callaghan, Steven C. Roach. – London, 2007. – 424 p.
8. Issues in International Relations / Ed. by Trevor C. Salmon, Mark F. Imber. London, 2008. – 281 p.

IV. Сучасні тенденції міжнародних відносин

1. Становлення багатополлярності як альтернативи однополлярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу.
2. Перехід від біполлярності до поліцентризму.
3. Теоретичні передумови розуміння сучасної багатополлярності.
4. Світовий тероризм: поняття, витоки, суть, характерні особливості.
5. Форми і прояви тероризму.
6. Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом.
7. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення.
8. Глобалізація як провідна тенденція сучасного світового розвитку.
9. Суть та протиріччя глобалізації.
10. Концепція «воріт в глобальний світ».
11. ТНК і глобалізація.
12. Глобальні міста.
13. Фрагментація як результат глобалізації.
14. Ключові аспекти змін у змісті загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки.
15. Гібридна війна як протистояння існуючому світовому порядку.
16. Інформатизація як новітня детермінанта міжнародних відносин.
17. Міжнародна інформаційна безпека.
18. Інформаційно-психологічні війни.
19. Інтеграція - пріоритетний напрямок формування нового світового порядку.
20. Основні прояви дезінтеграції, її причини та наслідки.

Список рекомендованої літератури:

1. CLARK I. Globalization and fragmentation: International relations in the twentieth century. – N.Y. etc.: Oxford univ. press, 1997. – X, 220 p. – Bibliogr.: p.203-213.
2. Dovgal Georgiy. Causes of modern disintegration processes: EU experience. - Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. - Випуск 7. – 2018. – с.35-40.
https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannia_ievropeiskoi_in_tehratsii.pdf
3. Magda Y. Russia's hybrid aggression: lessons for the world. -К.: Kalamar, 2018. - 284 p.
4. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / О.О. Резнікова, А.О. Місюра, С.В.Дрьомов, К.Є.Войтовський; за заг. ред. О.О. Резнікової. – К.; НІСД, 2017. – 102 с.
5. Антонюк Л., Черкас Н. Фрагментація та мережевізація – ключові чинники лідерства Китаю у глобальній торгівлі. URL:
https://www.researchgate.net/publication/337859020_FRAGMENTACIA_TA_ME_REZEVIKACIA_-KLUCOVI_CINNIKI_LIDERSTVA_KITAU_U_GLOBALNIJ_TORGIVLI

6. Безрукова Н. В. Інтеграція і дезінтеграція в сучасній глобальній економіці. - БІЗНЕСІНФОРМ. - № 7. – 2017. – С.31-35.
7. Бзежинський Збігнєв. Велика шахівниця. – Львів-Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2000.- 236с.
8. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. – Навчальний посібник. – Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 72с.
9. Болгарова Н. К., Паневник Т. М. Транснаціональні корпорації в аспекті розвитку глобалізаційних процесів. - Ефективна економіка - № 1, 2011. - URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=445>
10. Бурьян М. С., Ткаченко К. А. Генрі Кіссинджер і проблема розбудови «нового світового порядку» Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 16 (275), 2013. – С.5-12.
11. Віннік В. В. Участь України в європейських інтеграційних процесах: тенденції та перспективи. - Ефективна економіка № 5, 2012.- URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1164>
12. Воробйова І.В. Інформаційно-психологічна зброя як самостійний засіб ведення інформаційно-психологічної війни. - Системи озброєння і військова техніка, 2010, № 1(21). -С.141-144.
13. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька ; ред.-упор. : О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 356 с.
14. Гібридна війна: український фронт: монографія. За ред. Горбуліна В.П. – К.: НІСД, 2017. – 496с.
15. Глобальна та національна безпека: підручник за заг. ред. Г.П.Ситника. – Київ: НАДУ, 2016. – 784 с
16. Гольцов А.Г. Багатополарна геополітична організація світу: проблеми і тенденції формування. – Наукові праці МАУП. – 2013. - Випуск 3(38). - С. 30–35.
17. Даниленко Л. І. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України: навч.-метод. матеріали / Л. І. Даниленко, І. В. Поліщук. – К.: НАДУ, 2013. – 132 с.
18. Дзюндзюк В.Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації.- Актуальні проблеми державного управління. - № 2(40).- 2011. – с.11- 18.
19. Довганик Н. М., Чалюк Ю. О. Концепція глобальної освіти в історичній ретроспективі / // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. - 2018. - Вип. 1. - С. 22-29. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/irtpa_2018_1_4
20. Заболотна М.Ф. Роль інтеграційних та дезінтеграційних процесів у сучасному світі. - Грані. Політологія. - № 10/1 (126). – 2015. – С.27-31.
21. Задоя А.О., Боцула А.П. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. -Академічний огляд. - 2017. - № 1 (46). – С.92-98.
22. Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози): Монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С.Трояна. – К., 2014. – 189с.

23. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підруч. за заг. Ред Є.Д.Скулиша. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. – 212 с.
24. Ковальова Г.П. Даніл'ян В.О. Україна у світових глобалізаційних процесах : виклики і відповіді. - Науковий вісник ХНПУ. Серія «Філософія». – 2015. – Вип.45 (частина І). – С.230-240.
25. Кононенко Сергій. Теоретичні передумови розуміння сучасної багатополарності. – Політичний менеджмент. – 2013. – №59. - С.145-153.
26. Кресіна Ірина. Суверенні держави перед викликами глобалізації: аналіз сучасних концепцій. URL: <file:///D:/Programs/167448-368892-1-PB.pdf>
27. Криворотько І.О. Перспективи України в міжнародних інтеграційних процесах. - Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 113 (Частина ІІ), 2013. – С. 120-125.
28. Кухарська Н.О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: Навчальний посібник. – Одеса: «Атлант ВОІ СОІУ», 2015. – 186 с.
29. Лакішик Д.М. Нові виклики і загрози для міжнародної безпеки сучасної держави. - Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 102 (Частина І), 2011. – С. 146-154.
30. Луцишин Галина. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. – Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку.- Випуск 26. – 2014. - С.128-133.
31. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. – К.: Каламар, 2017. – 268 с.
32. Магда Є. Гібридна війна. Вжити й перемогти. – К.: Vivat, 2015. – 304 с.
33. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. – К. : НІСД, 2013. – 56 с.
34. Міжнародний тероризм: загрози для України. Аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-04/mizhnar_teror-17f29.pdf
35. Міжнародні регіональні процеси та зовнішньополітичні пріоритети України : монографія / за заг. ред. професорів С. Шергіна і В. Космини. – Київ: Дипломатична академія України при МЗС України, 2017. – 412 с.
36. Нагорняк Т. Л. Міста як бренди за умов глобалізації. - Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. -2012. – С.40-43.
37. Національна безпека України в умовах глобальних викликів. URL: <https://www.ndifp.com/category/4th-ic-topica-issues-of-national-security-and-facilitation-of-international-trade/national-security-in-the-face-of-global-challenges/>
38. Олійник О.М. Поняття «регіоналізація» та «локалізація»: загальне та відмінне. - Гуманітарний вісник ЗДІА. – Випуск 36. -2009.- С.180-190.
39. Особливості розвитку сучасної геополітичної ситуації в світі. Роль України та її місце у світових і регіональних процесах. URL: http://bintel.com.ua/uk/article/osoblivosti_rozvitku/
40. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013 – 2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018. – 312 с.

41. Перепелиця Г.М. Україна-Росія: війна в умовах співіснування. -К.: Стилос, 2015.- 880с.
42. Перепелиця Григорій. Ідеологія «руського міра» як загроза безпеці світу та Україні (миру, безпеці, демократії та процвітання). URL: http://r-studies.org/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=81655&lang=ukr
43. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В.Сіденко (керівник проекту) та ін. – Київ: Заповіт, 2018. – 214с. URL:
44. Потехін О. Тодоров І. Глобалізація системи безпеки. – Донецьк: ДНУ, 2011. – 248с.
45. Прушківська Е.В., Шевченко Ю.О., Сутність глобалізації та її особливості в посткризовий період. - Вісник Запорізького національного університету. - №3(15). - 2012. – С.131-140.
46. Сіденко В.Р. Кризові процеси у розвитку інтеграції в ЄС: витоки та перспективи.- Економіка і прогнозування. 2017, № 1. -С. 7-34.
47. Скавронська Ірина. Світові та глобальні міста: подібності та відмінності. – Економіка. - № 4 (130). – 2014. – С.61-65.
48. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. - К.: Вадекс, 2019. - 442 с.
49. Філософія інтеграції: Монографія. За заг. ред. В.Д.Бондаренка, Ф.Г.Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 544 с. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 18).
50. Халіна О. В. Становлення багатополлярності як альтернативи однополярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу. - БІЗНЕСІНФОРМ № 5, '2019.- С.8-13

V. Дипломатична та консульська служба

1. Політико-правові основи для встановлення дипломатичних відносин між державами. Дипломатичні відносини де-факто та де-юре.
2. Ad hoc дипломатія.
3. Адаптація української дипломатичної служби до вимог найавторитетніших дипломатій світу.
4. Вербальна нота. Вимоги до її складання.
5. Визначення поняття “дипломатія”. Роль дипломатії на початку ХХІ ст. у вирішенні глобальних проблем сучасності.
6. Вимоги до посилення економічної складової у дипломатичній діяльності.
7. Вимоги до форми і змісту дипломатичних документів.
8. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року.
9. Віденська конвенція про консульські зносини 1961 року.
10. Віденська конвенція 1975р. про представництво держав у їхніх стосунках із міжнародними організаціями універсального характеру.
11. Віденська конвенція про Спеціальні місії 1969 р.
12. Віденський регламент 1815 року і Аахенський протокол 1818 року.

13. Військова дипломатія.
14. Військові аташе: їх статус і функції.
15. Внутрішня охорона посольства. Функції, завдання, правовий статус.
16. Внутрішня структура посольства.
17. Головні вимоги до ведення дипломатичного листування.
18. Дипломатичний корпус.
19. Дипломатичні кур'єри. Функції, обов'язки, привілеї та імунітети.
20. Дипломатія та зовнішня політика. Роль і місце дипломатії у проведенні зовнішньої політики держави.
21. Дуайєн (декан) дипломатичного корпусу.
22. Економічна дипломатія.
23. Завершення дипломатичної місії.
24. Завершення консульської місії.
25. Завершення спеціальних місій.
26. Загальна характеристика сучасної дипломатичної служби. Вимоги, стандарти, проблеми.
27. Закон України про дипломатичні ранги.
28. Закон України про дипломатичну службу.
29. Закордонні органи зовнішніх зносин: їх види та особливості діяльності.
30. Запит на агреман.
31. Засоби здійснення дипломатичних функцій.
32. Засоби здійснення консульських функцій.
33. Зовнішньополітична і дипломатична діяльність України в першому півріччі 2003 року.
34. Інститут почесних (нештатних) консулів.
35. Інформаційна функція.
36. Класи глав дипломатичних представництв та дипломатичні ранги.
37. Класифікація спеціальних місій.
38. Командирська пошта.
39. Конституція України про компетенцію Президента, Верховної Ради, Уряду України в сфері зовнішніх зносин та ін.
40. Консульська екзекватура.
41. Консульська легалізація та засвідчення документів.
42. Консульський округ.
43. Консульський патент.
44. Консульський статут України.
45. Консульські привілеї та імунітети.
46. Консульські привілеї та імунітети, їх відмінність від дипломатичних.
47. Координуюча роль МЗС України в системі державних органів зовнішніх зносин.
48. Критерії оцінки діяльності посольства.
49. Меморандум.
50. Міжнародні (міжурядові) конференції як форма багатосторонньої дипломатії. Правовий статус, функції, компетенція.
51. Недоторканність приміщення дипломатичного представництва.

52. Нетрадиційні види дипломатії (релігійна, спортивна, народна тощо).
53. Організація роботи міжнародних конференцій.
54. Основні етапи формування сучасної дипломатичної служби.
55. Основні нормативно-правові джерела, які забезпечують діяльність української дипломатичної (консульської) служби.
56. Основні функції дипломатичних представництв і засоби їх виконання.
57. Особиста нота.
58. Особисті привілеї та імунітети консульських співробітників.
59. Особисті привілеї та імунітети персоналу дипломатичного представництва.
60. Персонал дипломатичних представництв. Категоризація та питання чисельності.

Список рекомендованої літератури:

1. Асланян А. Г. Адміністративно-правові засади діяльності дипломатичних представництв іноземних держав в Україні / А. Г. Асланян // Вісн. Харк. Нац. ун-ту внутр. справ. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2010. – № 4 (51), ч. 2. – С. 87-96.
2. Гулієв А. Д. Право зовнішніх зносин: підручник / Аріф Джаміль огли Гулієв. – К.: НАУ, 2012. – 488 с.
3. Резніченко В. І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного і ділового протоколу та етикету / В. І. Резніченко – К.: Рідна мова, 2003. – 478 с.
4. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право / В. М. Репецький. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2006. – 372 с.
5. Святун О. В. Сучасні тенденції розвитку інституту консульського захисту / О. В. Святун // Актуальні пробл. міжнар. відносин; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т міжнар. відносин. – К.: Ін-т міжнар. відносин, 2010. – Вип. 90 (ч. 1). – С. 175-177.
6. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – 760 с.
7. Федчишин С. А. Дипломатичне представництво України за кордоном: сучасні проблеми організації та правового забезпечення: моногр. / С. А. Федчишин; за заг. ред. Н. П. Матюхіної; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Х.: ФІНН, 2011. – 264 с.

VI. Міжнародні організації.

1. Чинники, що обумовлюють утворення міжнародних організацій.
2. Основні стадії виникнення та розвитку міжнародних організацій.
3. Цілі діяльності міжнародних організацій.
4. Функції міжнародних організацій.
5. Поділ міжнародних організацій за складом членів та юридичним статусом.
6. Поділ міжнародних організацій за географічним поширенням.

7. Поділ міжнародних організацій за функціональною спрямованістю.
8. Поділ міжнародних організацій за характером діяльності.
9. Становлення системи міжнародних організацій (середина XIX ст. – середина 40-х років XX ст.).
10. Формування системи Об'єднаних націй (середина 40-х – кінець 50-х років XX ст.).
11. Активізація процесу утворення й поширення міжнародних регіональних організацій (кінець 50-х – кінець 80-х років).
12. Норми, договори, міжнародні звичаї функціонування міжнародних організацій. Джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій.
13. Соціально-економічні програми й фонди ООН.
14. Хто може бути членом ООН? Як визначається розмір внесків учасників?
15. Як формується і використовується бюджет ООН?
16. Склад і напрями діяльності головних органів ООН.
17. Структури ООН.
18. Генеральна Асамблея ООН.
19. Сутність регіональної економічної комісії системи ООН.
20. Групи міжурядових установ системи ООН.
21. Організації, що належать до групи спеціалізованих установ ООН.
22. Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР).
23. Консультативні групи держав.
24. Організації з регулювання в галузі промисловості й енергетики.
25. Організація з регулювання в галузі сільського господарства й продовольства.
26. Організації з регулювання в галузі транспорту й зв'язку.
27. Організації з регулювання в соціальній сфері.
28. Сучасна роль ЮНКТАД.
29. Особливості створення СОТ.
30. Керівні органи СОТ, цілі та функції цієї організації.
31. Міждержавні галузеві організації у сфері сільського господарства.
32. Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі й розвитку – ЮНКТАД.
33. Міжнародний торговельний центр ЮНКТАД/СОТ – МТЦ.
34. Комісія Організації Об'єднаних Націй з прав міжнародної торгівлі – ЮНІСІТРАЛ.
35. Міжнародні організації з урегулювання світових товарних ринків.
36. Передумови і послідовність створення Міжнародного валютного фонду.
37. Цілі та функції МВФ.
38. Форми діяльності МВФ.
39. Роль ОЕСР у світогосподарських процесах.

- 40.Європейський банк реконструкції і розвитку – ЄБРР.
- 41.Регіональні банки розвитку.
- 42.Банк міжнародних розрахунків – БМР,
- 43.Особливості еволюції інтеграційних процесів в Європі.
- 44.Діяльність ГУАМ.
- 45.Європейський інвестиційний банк – ЄІБ.
- 46.Європейський фонд розвитку – ЄФР.
- 47.Європейська система Центральних банків (ЄСЦБ).
- 48.Європейський фонд регіонального розвитку – ЄФРР.
- 49.Європейський соціальний фонд – ЄСФ.
- 50.Хронологічна схема створення Європейського Союзу.
- 51.Основні етапи економічної інтеграції ЄС.
- 52.ЄАВТ.
- 53.Основна мета створення Центральноєвропейської ініціативи.
- 54.Загальна характеристика ОЧЕС та особливості її функціонування.
- 55.Регіональні організації в Азії та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.
- 56.Асоціація держав Південно-Східної Азії – АСЕАН.
57. Регіональні організації в Північній та Південній Америці.
58. Північноамериканська угода про вільну торгівлю – НАФТА.
59. Визначення міжнародної неурядової організації.
- 60.Види міжнародних неурядових організацій.

Список рекомендованої літератури:

1. Алексеева Т. І. Міжнародні організації: Навч. посіб. / Харк. нац. екон. ун-т. Х., 2006. 198 с.
2. Бруз В. С. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів і в боротьбі проти тероризму : навч. посіб. Київ, славіст, ун-т. Вид. 2-е. К.: Експрес-Поліграф, 2010. 223 с.
3. Міжнародні організації: навч. посіб. / [О.С.Кучик, І.Р.Суховолець, А.Б.Стельмах та ін.]; за ред. О.С.Кучика; М-во освіти і науки України, Львів, нац. ун-т ім. І.Франка, Фак. міжнар. відносин. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Знання, 2007. 749 с.
4. Мокій А. І. Міжнародні організації: навч.-метод, посіб. для самот. вивч. дисципліни. Укоопспілка, Львівська комерційна академія. Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2006. 208 с.
5. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципліни / Т.М.Циганкова, Т.Ф.Гордєєва; Київ. нац. екон. ун-т. К., 2003. 183 с.
6. Міжнародні організації: Навч.посіб. / За ред. Ю.Г.Козака. К.: ЦУЛ, 2016. 344 с.
7. Міжнародні організації: Навч. посіб. / Мокій А.І. К.: ЦНЛ, 2016. 280 с.
8. Козак Ю. Г. Міжнародні організації : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 440 с.

VII. Теорія міжнародних відносин.

1. Предмет теорії міжнародних відносин
2. Предметне поле та проблеми інституціоналізації науки про міжнародні відносини
3. Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук
4. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин
5. Методологічні основи сучасної ТМВ
6. Поняття методології як системи наукового пошуку
7. Проблема методології в дослідженні міжнародних відносин
8. Специфічні особливості теоретичного та емпіричного рівнів дослідження в сфері МВ
9. Поняття і категорії теорії міжнародних відносин
10. Сукупність методичних підходів, що використовуються у дослідженні питань теорії міжнародних відносин
11. Об'єкт та предмет теорії міжнародних відносин, її місце в системі наук.
12. Структурні компоненти теорії міжнародних відносин та стадії дослідження (проблема, ідея, принцип, гіпотеза, верифікація, концепція, теорія, парадигма).
13. Основи методології та понятійно-категорійний апарат теорії міжнародних відносин.
14. Наукові дискусії сьогодення щодо об'єкту, предмету та предметного поля теорії міжнародних відносин
15. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин.
16. Поняття та сутність міжнародних відносин.
17. Найважливіші особливості міжнародних відносин
18. Міжнародний поділ праці та формування світового господарства
19. Суб'єкти міжнародних відносин
20. Учасники міжнародних відносин та питання їх суб'єктності
21. Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин
22. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин
23. Багатосторонні (полілатеральні) міжнародні відносини
24. Міжнародний розподіл праці як підґрунтя формування системи міжнародних відносин
25. Учасники, актори, фактори, сторони, гравці та суб'єкти міжнародних відносин
26. Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних
27. Особливості розвитку соціальних форм людства та головні питання суб'єктності
28. Держава – найважливіший учасник (суб'єкт) міжнародних відносин
29. Взаємодія інтересів суб'єктів у міжнародних відносинах
30. Інтереси та цілі діяльності учасників міжнародних відносин
31. Національні інтереси, їх роль та місце в міжнародних відносинах

32. Поля взаємодії міжнародних інтересів суб'єктів снення міжнародних відносин
34. Зовнішня політика держав та її найважливіші типи
35. Міжнародні відносини в сферах економіки, культури та інформаційної
36. Характеристика основних форм міжнародних відносин
37. Основні форми дипломатичних відносин
38. Критерії класифікації форм міжнародних відносин
39. Найважливіші відмінності у розумінні міжнародних відносин як суспільного явища
40. Співвідношення понять “суб'єкт міжнародного права” і суб'єкт міжнародних відносин”
41. Основні типи суб'єктів міжнародних відносин
42. Особливості наукового трактування проблем співвідношення видів міжнародних відносин
43. Зовнішня та міжнародна політика – спільне та особливості.
44. Специфіка міжнародних економічних відносин
45. Головний зміст міжнародних відносин у сфері культури
46. Особливості міжнародних відносин у сфері інформації
47. Питання докладання сил суб'єктів у міжнародних відносинах
48. Основні складові сили держави у міжнародній взаємодії
49. Центри прикладення сил суб'єктів у міжнародному середовищі
50. Поля прикладення сил суб'єктів у міжнародному середовищі.
51. Закономірності розвитку міжнародних відносин
52. Відносна самостійність МВ у загальній системі суспільних відносин
53. Проблема законів у сфері міжнародних відносин: закон – закономірність – тимчасові правила.
54. Поняття та зміст основних закономірностей і тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин.
55. Основні тенденції розвитку МВ
56. Місце і роль сили у МВ
57. Сила, потенціал і міць суб'єкта міжнародних відносин та центри прикладення сил
58. Універсальні закономірності міжнародних відносин та їх основні сьогоденні тенденції
59. Зовнішньополітичний потенціал і міць держави, їх складові та основні параметри.
60. Система міжнародних відносин.

Список рекомендованої літератури:

1. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. Посіб. / В. Ф. Цимбалістий. 3-тє вид..доповн. та випр.- Львів: Новий світ – 2000, 2007. – 360 с.
2. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин: Підручн. / Шепелев М. А. – К.: Вища школа, 2004. – 622с.

3. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / Ред. М.П. Требін. – Харків: «Право», 2016. – 540 с.
4. Теорія міжнародних відносин: підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях. – 4-те вид., перероб. і допов. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка ; К.: Знання, 2011. – 407 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин: навч. посібник / Я. Б. Турчин, Л.О.Дорош, М.В.Здорева, О.Я.Івасечко, У.В.Ільницька, О.В.Кукарцев, Ю.Р.Лемко, Ю.Я.Тишкун. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 244 с.
6. Троян С.С. Вступ до теорії міжнародних відносин: Навч. посібник / С.С.Троян. – К., 2000. – 139 с.
7. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин. – Чернівці: Книги ХХІ, 2019. – 335 с.
8. Вовк Р.В. Моделювання міжнародних відносин: навч. посіб. / Р. В. Вовк. – К.: Знання, 2012. – 246 с.
9. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій / Камінський А. – Львів: Світ, 1995. – 144с.
- 10.Коппель О. А. Міжнародні системи. Світова політика / Коппель О. А., Пархомчук О. С. – К.: ФАДА, ЛТД, 2001. – 224с.
- 11.Маддісон В. В. Політологія міжнародних відносин / Маддісон В. В., Шахов В. А. – К., 1997.
- 12.Основи теорії міжнародних відносин: Навч. посібн. – Львів: Академія сухопутних військ, 2010. – 240 с.
- 13.Теорія міжнародних відносин: термінол. слов. / Гетьманчук М. П. та ін. ; за заг. ред. Гетьманчука М. П. – Л.: Тріада плюс, 2011. – 317 с.